

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

BESIGHEIDSTUDIES V1

NOVEMBER 2022

PUNTE: 150

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 9 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat jy die vrae beantwoord.

- Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings en dek TWEE hoofonderwerpe.

AFDELING A: VERPLIGTEND

AFDELING B: Bestaan uit DRIE vrae.

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling.

AFDELING C: Bestaan uit TWEE vrae.

Beantwoord enige EEN van die twee vrae in hierdie afdeling.

- Lees die instruksies vir elke vraag aandagtig deur en neem deeglik kennis van wat vereis word.

Let daarop dat SLEGS die antwoorde op die eerste TWEE vrae gekies in AFDELING B en die antwoorde op die EERSTE vraag gekies in AFDELING C nagesien sal word.

- Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is. GEEN punte sal toegeken word vir antwoorde wat verkeerd genommer is NIE.
- Behalwe waar ander instruksies gegee word, moet antwoorde in volsinne wees.
- Gebruik die puntetoekenning en aard van elke vraag om die lengte en diepte van 'n antwoord te bepaal.
- Gebruik die tabel hieronder as 'n riglyn vir punte- en tydtoekenning wanneer jy elke vraag beantwoord.

AFDELING	VRAAG	PUNTE	TYD (minute)
A: Objektiewe tipe vrae VERPLIGTEND	1	30	20
B: DRIE direkte/indirekte tipe vrae KEUSE: Beantwoord enige TWEE.	2	40	70
	3	40	
	4	40	
C: TWEE opsteltipe vrae KEUSE: Beantwoord enige EEN.	5	40	30
	6	40	
TOTAAL		150	120

- Begin die antwoord op ELKE vraag op 'n NUWE bladsy, bv. VRAAG 1 – nuwe bladsy, VRAAG 2 – nuwe bladsy.
- Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
- Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1**

1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde op die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommers (1.1.1 tot 1.1.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, bv. 1.1.6 D.

1.1.1 Hierdie Wet skep 'n raamwerk vir aanvaarbare indiensnemingspraktyke en veiligheidsregulasies in die werkplek:

- A Wet op Basiese Diensvoorwaardes (WBDV), 1997 (Wet 75 van 1997)
- B Wysigingswet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes ('COIDA'), 1997 (Wet 61 van 1997)
- C Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008)
- D Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging (BBSEB), 2003 (Wet 53 van 2003)

1.1.2 Bavaro Beperk het ... as 'n BBSEB-pilaar gebruik toe hulle hulle swart werknemers versoek het om aan die besluitnemingsproses deel te neem.

- A eienaarskap
- B ondernemings- en verskaffersontwikkeling
- C vaardighedsontwikkeling
- D bestuursbeheer

1.1.3 Dyna AutoMotors word in die ... sektor bedryf omdat hulle luukse motors vervaardig.

- A ekonomiese
- B sekondêre
- C primêre
- D tersiêre

1.1.4 Die proses om 'n werknemer se vaardighede en vermoëns by die vereistes van 'n pos te pas:

- A Werwing
- B Keuring
- C Plasing
- D Induksie

1.1.5 Die ... funksie is daarvoor verantwoordelik om dokumente ordelik en op 'n veilige plek te hou.

- A administratiewe
- B aankoop-
- C algemenebestuurs-
- D openbarebetrekkings-

(5 x 2) (10)

- 1.2 Voltooi die volgende stellings deur die woord(e) in die lys hieronder te gebruik. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommers (1.2.1 tot 1.2.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.

billike en eerlike transaksies; beskrywing; prestasie; SSGB ('SWOT'); voorwaartse vertikale; PESTWO; spesifikasie; kies; bestuur; terugwaartse vertikale
--

- 1.2.1 Ann het haar reg om te ... uitgeoefen, soos in die Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008) gestipuleer, toe sy 'n geskrewe kwotasie by Tido Handelaars aangevra het.
- 1.2.2 ZZ Slaghuis het Mike Veeplaas gekoop om groter beheer oor die verskaffing van vleisprodukte te hê. Dit staan as die ... integrasie-strategie bekend.
- 1.2.3 Vally Handelaars het 'n ...-analise saamgestel om goeie praktyke en uitdagings binne die besigheid te identifiseer.
- 1.2.4 Die pos-... beskryf kortliks die minimum aanvaarbare kwalifikasies en vaardighede wat vir die pos nodig is.
- 1.2.5 Gehalte-... kan bereik word indien al die departemente vir dieselfde gehaltestandaard saamwerk. (5 x 2) (10)

- 1.3 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–J) langs die vraagnommers (1.3.1 tot 1.3.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, bv. 1.3.6 K.

KOLOM A		KOLOM B	
1.3.1	Swart Ekonomiese Bemagtiging	A	werknemers word vir die aantal items wat in 'n maand vervaardig is, betaal
1.3.2	Strategiese bestuursproses	B	verskaf gereelde en positiewe persverklarings
1.3.3	Tydverwant	C	kandidate wat vir 'n pos aansoek gedoen het, word almal na die onderhoud uitgenooi
1.3.4	Sifting	D	het slegs 'n paar voorheen benadeelde mense bevoordeel
1.3.5	Openbarebetrekkingsfunksie	E	ontwikkel 'n aksieplan wat take insluit wat gedoen moet word
		F	werknemers word vir die aantal ure gewerk, betaal
		G	kandidate wat aan die minimum vereistes voldoen, word van die ander geskei
		H	het 'n breër basis van voorheen benadeelde mense bevoordeel
		I	ontwikkel 'n aksieplan om met mededingers te deel
		J	gebruik prystegnieke om 'n mededingende voordeel te verseker

(5 x 2) (10)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord ENIGE TWEE vrae in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op ELKE vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 2 op 'n NUWE bladsy, VRAAG 3 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 2: BESIGHEIDSOMGEWINGS

- 2.1 Noem enige TWEE soorte defensiewe strategieë. (2)
- 2.2 Beskryf kortliks die voordele van diversifikasie-strategieë. (6)
- 2.3 Identifiseer die PESTWO-elemente wat 'n uitdaging vir Simmy Handelaars in ELK van die volgende stellings inhou:
- 2.3.1 Baie klante kan as gevolg van lae inkomstevlakke nie hulle produkte bekostig nie, wat 'n afname in verkope tot gevolg het.
- 2.3.2 Hulle het nie internetfasiliteite om vir klante wat verkies om aanlyn aankope te doen, voorsiening te maak nie.
- 2.3.3 Simmy Handelaars kan nie meer bekostig om goedere af te lewer nie as gevolg van die styging in die brandstofprys. (6)
- 2.4 Verduidelik die stappe in strategie-evaluering. (6)
- 2.5 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

EXCEL BANK (EB)

Excel Bank bied verskillende finansiële produkte aan voornemende kliënte. Die bank voer 'n bekostigbaarheidsassessering uit voordat krediet toegestaan word. EB verseker dat hulle kliënte inligting in 'n verstaanbare taal ontvang. Hulle laat kliënte ook toe om toegang tot hulle kredietrekords te hê en dit te bevraagteken.

- 2.5.1 Haal TWEE verbruikersregte ingevolge die Nasionale Kredietwet (NKW), 2005 (Wet 34 van 2005) uit die scenario hierbo aan. (2)
- 2.5.2 Bespreek die impak van die Nasionale Kredietwet op besighede. (6)
- 2.6 Verduidelik *oortyd* as een van die bepalinge van die Wet op Basiese Diensvoorwaardes, 1997 (Wet 75 van 1997). (4)
- 2.7 Gee besighede raad oor hoe hulle die volgende kragte van Porter se Vyf Kragte-model moet toepas om hulle posisie in die markomgewing te analiseer:
- 2.7.1 Krag van kopers (4)
- 2.7.2 Bedreiging/Hindernisse vir nuwe toetreders tot die mark (4)

[40]

VRAAG 3: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

- 3.1 Noem enige DRIE voorbeelde van byvoordele. (3)
- 3.2 Beskryf kortliks die rol van die onderhoudvoerder voor die onderhoud. (4)
- 3.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

MAPS REKENAARS (MR)

Maps Rekenaars spesialiseer in die vervaardiging van rekenaars. MR het 'n vakante pos vir 'n projekbestuurder op hulle besigheid se kennisgewingbord geadverteer.

- 3.3.1 Identifiseer die werwingsmetode wat deur MR gebruik is. Motiveer jou antwoord deur uit die scenario hierbo aan te haal. (3)
- 3.3.2 Verduidelik die voordele van die werwingsmetode wat in VRAAG 3.3.1 geïdentifiseer is vir 'n besigheid. (4)
- 3.4 Bespreek die redes vir die beëindiging van 'n indiensnemingskontrak. (6)
- 3.5 Bespreek kortliks die gehalteeaanwysers van die finansiële funksie. (4)
- 3.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

RASHID VERVAARDIGERS (RV)

Rashid Vervaardigers implementeer totale gehaltebestuur (TGB) om die koste van gehalte te verminder. Die werknemers van RV woon gereelde opleidingssessies by om hulle rol in gehaltebestuur te verstaan. RV deel goeie praktyke met sakevennote. Hulle werk ook nou met verskaffers saam om die gehalte van hulle grondstowwe te verbeter.

- 3.6.1 Haal TWEE maniere waarop TGB die koste van gehalte verminder uit die scenario hierbo aan. (2)
- 3.6.2 Verduidelik ander maniere waarop TGB die koste van gehalte kan verminder. (4)
- 3.7 Bespreek die impak van totale gehaltebestuur (TGB) indien besighede dit swak implementeer. (4)
- 3.8 Gee groot besighede raad oor die voordele van voldoende finansiering en kapasiteit as 'n element van totale gehaltebestuur (TGB). (6)

[40]

VRAAG 4: DIVERSE ONDERWERPE**BESIGHEIDSOMGEWINGS**

- 4.1 Noem enige TWEE tipes besigheidsongewings en noem die mate van beheer wat besighede oor ELKE besigheidsongewing het.

Gebruik die tabel hieronder as 'n RIGLYN om VRAAG 4.1 te beantwoord.

BESIGHEIDSOMGEWINGS	MATE VAN BEHEER
1.	
2.	

(4)

- 4.2 Beskryf kortliks die rol van SOOO's in hulle ondersteuning van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998).

(4)

- 4.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

TOM HANDELSONDERNEMING (THO)

Tom Handelonderneming wou die verkope van hulle produkte verhoog. THO het addisionele verkoopsverteenwoordigers aangestel om hulle produkte na ander provinsies te versprei.

- 4.3.1 Identifiseer die soort intensiewe strategie wat deur THO in die scenario hierbo gebruik is.

(2)

- 4.3.2 Verduidelik TWEE ander soorte intensiewe strategieë.

(6)

- 4.4 Stel maniere voor waarop besighede aan die Wet op Gelyke Indiensneming (WGI), 1998 (Wet 55 van 1998) kan voldoen.

(4)

BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

- 4.5 Noem VIER aspekte wat by 'n indiensnemingskontrak ingesluit moet word.

(4)

- 4.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

TUMISHO KONSULTANTE (TK)

Tumisho Konsultante het onlangs vir Mandy as 'n senior kassiere aangestel. Die bestuur van TK het ingestem dat Mandy indiensopleiding sal ontvang om haar vaardighede te verbeter. TK het 'n program opgestel om te verseker dat die induksieproses glad verloop. Mandy sal die geleentheid kry om al die verskillende departemente te ervaar.

- 4.6.1 Haal TWEE doelwitte van induksie uit die scenario hierbo aan.

(2)

- 4.6.2 Beskryf die voordele van induksie vir besighede.

(4)

- 4.7 Verduidelik hoe besighede enige TWEE stappe van die BDKH-model kan toepas om die gehalte van hulle produkte te verbeter.

(6)

- 4.8 Gee aan besighede raad oor die gehalte-aanwysers van die aankoopfunksie.

(4)

[40]**TOTAAL AFDELING B:****80**

AFDELING C

Beantwoord ENIGE EEN vraag in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van die vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op die vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 5 op 'n NUWE bladsy OF VRAAG 6 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 5: BESIGHEIDSOMGEWINGS (WETGEWING)

Die Wet op Arbeidsverhoudinge (WAV), 1995 (Wet 66 van 1995) maak voorsiening vir die regte van werknemers in die werkplek. Daar word van besighede verwag om 'n deeglike kennis van hierdie Wet vir effektiewe implementering te hê. Baie besighede implementeer regsadvies om strafmaatreëls vir nienakoming van die WAV te voorkom.

Skryf 'n opstel oor die Wet op Arbeidsverhoudinge waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die regte van werknemers ingevolge die Wet op Arbeidsverhoudinge.
- Verduidelik die doel van die Wet op Arbeidsverhoudinge.
- Bespreek die impak van die Wet op Arbeidsverhoudinge op besighede.
- Gee besighede raad oor strafmaatreëls vir nienakoming van hierdie Wet waarvoor hulle te staan kan kom.

[40]**VRAAG 6: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE (GEHALTEPRESTASIE)**

Besighede implementeer gehaltebeheer- en gehalteversekeringsprosesse om produkte van 'n hoë kwaliteit te vervaardig. Hulle geniet ook die voordele van 'n hoë gehaltebestuurstelsel. Deurlopende vaardigheidsontwikkeling en totale kliëntetevredenheid dra tot die effektiewe implementering van totale gehaltebestuur (TGB) by. Ander besighede verkies om die dienste van gehaltesirkels te gebruik om die verlangde uitkoms te bereik.

Skryf 'n opstel oor gehalteprestasie waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die verskille tussen *gehaltebeheer* en *gehalteversekering*.
- Verduidelik die voordele van 'n goeie gehaltebestuurstelsel.
- Bespreek die impak van die volgende TGB-elemente op groot besighede:
 - Deurlopende vaardigheidsontwikkeling/Onderwys en opleiding
 - Totale kliënte-/klantetevredenheid
- Gee besighede raad oor die rol van gehaltesirkels as deel van deurlopende verbetering van prosesse en stelsels.

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150